

Publicatiedocument:
plan van aanpak en notulen

Sectorinitiatief Zuidwest en Midden Nederland

Bewust en verantwoord energieverbruik

Sectorinitiatief 'bewust en verantwoord energieverbruik'

Inhoud

Inleiding	2
Plan van Aanpak	3
5e bijeenkomst	10
4e bijeenkomst notulen.....	13
4e bijeenkomst websitepublicatie.....	16
3e bijeenkomst notulen.....	18
3e bijeenkomst websitepublicatie.....	21
2e bijeenkomst notulen.....	22
2e bijeenkomst websitepublicatie.....	27
1e bijeenkomst verslag.....	28

Inleiding

In dit document staan alle notulen en publicaties van het Sectorinitiatief Zuidwest en Midden Nederland: Bewust en verantwoord energieverbruik. Dit initiatief is erop gericht om gezamenlijk doelen te stellen en maatregelen te nemen om een reductie van het energieverbruik te realiseren en daarmee ook te voldoen aan de normen uit de CO₂ Prestatieladder (met name normeis 4.D.1). Daarvoor is tevens een plan van aanpak opgesteld. Het sectorinitiatief is een ontwikkelingsproject en bestaat voornamelijk uit aannemers en toeleveranciers uit de bouw- en GWW- sector. Het project is een initiatief van adviesbureau Will2Sustain. In de volgende hoofdstukken staan de notulen en websitepublicaties van het initiatief in volgorde van nieuw naar oud.

Sectorinitiatief 'bewust en verantwoord energieverbruik'

Plan van Aanpak

Datum: december 2015
 Versie 3
 Versiedatum 14-12-2015

Inleiding

Dit plan van aanpak is voor het Sectorinitiatief Zuidwest & Midden Nederland 'Bewust en verantwoord energieverbruik' opgesteld door Will2Sustain (W2S). Dit om gezamenlijk doelen te stellen om een reductie van het energieverbruik te realiseren en daarmee ook te voldoen aan de normen uit de CO₂ Prestatieladder (met name normen 4.D.1). Het plan van aanpak omschrijft de activiteiten van een ontwikkelingsproject en is gericht op de meeste materiële CO₂-emissie. Dit zijn voor de meeste deelnemers het brandstofverbruik. Andere deelnemers zullen meer de focus houden op energieverbruik.

Dit document geeft:

- Een beschrijving van de voorgenomen activiteiten;
- Beoogd aantal en doelgroep van de actieve deelnemers;
- De reductiedoelstellingen van het initiatief op zichzelf;
- Een tijdsplanning; en
- Een prognose van de reductie bij sectorbrede toepassingen van het initiatief.

Beschrijving van de voorgenomen activiteiten

De voorgenomen activiteiten dragen bij aan het ontwikkelingsproject "Bewust en Verantwoord Energieverbruik". Deze zijn ontstaan tijdens twee sessies van kennismaking en kennisdeling en hebben verder vorm gekregen tijdens de derde sessie. De hoofdactiviteiten van het initiatief (ontwikkelingsproject) zijn:

- Bewustwording meten onder de medewerkers en de voortgang monitoren van bewustwording van de medewerkers op het gebied van brandstofverbruik.
- Brandstofverbruik meten en monitoren.
- Voorbeeld gedrag tonen (leiderschap).
- Ervaringen delen over bovenstaande activiteiten.

Doelgroep en deelnemers

De doelgroepen van het sectorinitiatief zijn aannemers en toeleveranciers uit de bouw- en GWW- sector. De deelnemers zijn:

- Den Hartog B.V.
- Mourik Groot-Ammers B.V.
- C.M. Baars & Zn B.V.
- Xylem Water Solutions Netherlands B.V.
- Van der Noort B.V.
- De Kuiper Noordeloos B.V.
- Jansen Rioolreiniging
- AA Lease

Sectorinitiatief 'bewust en verantwoord energieverbruik'

- Van den Heuvel Infra B.V.
- GKB groep B.V.
- Loomans betonboringen B.V.
- G. van der Ven B.V. Aannemingsbedrijf
- Will2Sustain (adviesbureau in duurzaam ondernemen)

Reductiedoelstellingen

1. Bewustwording over brandstofverbruik verhogen onder de medewerkers t.a.v. het basisjaar 2015.
2. Brandstofverbruik (en/of energieverbruik) reduceren t.a.v. het basisjaar 2014. Zie de specifieke/kwantitatieve doelstellingen per bedrijf in bijlage 2.
3. Kennis en ervaringen delen door actief deel te nemen aan de bijeenkomsten.

Tijdsplanning

Doelstelling	Activiteiten	Tijdsplanning	Verantwoordelijke	Status
1. Bewustwording	Enquête opstellen	Feb. 2015	W2S	Gerealiseerd 20-2-2015
	Enquête uitvoeren onder de medewerkers	Sept. 2015	Alle deelnemers	Zie status in de bijlage 2
	Ingevulde enquête analyseren wanneer 80% van de medewerkers de enquête heeft ingevuld	Okt. 2015	Alle deelnemers	Zie status in de bijlage 2
	Maatregelen nemen om de bewustwording te vergroten	2015 -2016	Alle deelnemers	
	Enquête herzien	Apr. 2016	Alle deelnemers	
	Enquête opnieuw uitvoeren	Sept. 2016	Alle deelnemers	
	Gegevens analyseren en voortgang meten	Okt. 2016	Alle deelnemers	
2. Brandstofverbruik reduceren	CO2 footprint van brandstof rapporteren	Aug. 2015	W2S	Zie status in bijlage 1
	Gegevens verzamelen en delen over het brandstofverbruik en overige indicatoren over het jaar 2014	Sept. 2015	Alle deelnemers	Zie status in bijlage 1
	Maatregelen nemen brandstofverbruik te reduceren (waaronder goed voorbeeld gedrag tonen).	2015 -2016	Alle deelnemers	Zie status in bijlage 1
	Voortgang meten over het jaar 2015	Mei 2016	Alle deelnemers	
	Voortgang meten over het jaar 2016	Mei 2017	Alle deelnemers	
3. Kennis en ervaringen delen	Maximaal drie bijeenkomsten per jaar organiseren	Rond april, juli en november	W2S	66%
	Deelnemen aan deze bijeenkomsten	Rond april, juli en november	Alle deelnemers	Zie notulen van bijeenkomsten

Sectorinitiatief 'bewust en verantwoord energieverbruik'

Doelstelling	Activiteiten	Tijdsplanning	Verantwoordelijke	Status
	Ruimte beschikbaar stellen d.m.v. roulatieschema voor de bedrijven	April, juli en November	Alle deelnemers	
	Budget beschikbaar stellen voor de onkosten van het organiseren van de bijeenkomsten	April, juli en November	Alle deelnemers	Zie PvA en geborgd in de bedrijven

Prognose van de reductie bij sectorbrede toepassingen

Eind 2016 zal er een goede prognose gemaakt kunnen worden van de reductie bij sectorbrede toepassing van dit initiatief. Het initiatief is kleinschalig gehouden, zodat de betrokkenheid van alle deelnemers groot blijft. Wel willen we na een jaar de successen delen en andere bedrijven aansporen dit ook te gaan doen. Waarschijnlijk zal dit in een andere setting gebeuren waarin de huidige deelnemers als ervaringsexpert zullen functioneren.

Budget

Het budget dat vrijgemaakt gemaakt moet worden door de deelnemers zijn de kosten die gemaakt worden door de adviseurs binnen Will2Sustain (W2S). W2S is een aantal uren kwijt aan het voorbereiden van bijeenkomsten, de bijeenkomsten zelf en in het uitwerken van verslagen na de bijeenkomsten. Dit omdat zij de taak en verantwoordelijkheid hebben als organisator en facilitator. De vastgestelde bijdrage is 200 euro excl. BTW per bijeenkomst per deelnemende partij. Deze zal na de bijeenkomst in rekening worden gebracht. Zie hiervoor het inschrijfformulier waarin de deelnemer verklaart: te delen in de kosten van de bijeenkomst. Ook als de deelnemer aangeeft niet aanwezig te kunnen zijn bij de bijeenkomst. Het uitgangspunt van het initiatief is dat de notulen, persberichten en presentaties met elkaar gedeeld worden, en dus kennis bevatten, en dat zo de kosten per deelnemer aan het initiatief duidelijk zijn en de administratie vereenvoudigd wordt.

Sectorinitiatief 'bewust en verantwoord energieverbruik'

Bijlage 1: Doelen en resultaten t.a.v. brandstofverbruik reduceren

Bedrijven	Doelen	Status: nuljaar en behaalde reductie	Maatregelen vastgesteld tijdens de 5de bijeenkomst
Den Hartog B.V.	Goederenvervoer: de uitstoot/1.000 m3 omzet in 3 jaar tijd met 10% verlagen t.o.v. de uitstoot in 2012.	2012: 7,43 ton CO ₂ / 'omzet' 2013: 7,63 ton CO ₂ / 'omzet' 2014: 7,32 ton CO ₂ / 'omzet' 2015:	Nieuwe vrachtwagen met tankoplegger: jan. 2016
	Zakelijk verkeer: de uitstoot/1.000 m3 omzet in 3 jaar tijd met 10% verlagen t.o.v. de uitstoot in 2012.	2012: 0,573 ton CO ₂ / 'omzet' 2013: 0,663 ton CO ₂ / 'omzet' 2014: 0,537 ton CO ₂ / 'omzet' 2015:	
Mourik Groot-Ammers B.V.	Brandstofdoelstelling is 15% reductie van het brandstofverbruik in 2020 ten opzichte van 2010. (scope 1)	2010: 22.769 ton CO ₂ 2011: 28.652 ton CO ₂ 2012: 27.579 ton CO ₂ 2013: 23.555 ton CO ₂ 2014: 21.482 ton CO ₂ 2015:	Meer aandacht op het Nieuwe Draaien, initiatief van het Nieuwe Draaien (2 ^{de} fase) verder mee gaan. De mens is de meest wezenlijke factor. <i>Cultuurverandering is lastiger om te meten.</i>
C.M. Baars & Zn B.V.	Brandstofdoelstelling is 10% reductie van het brandstofverbruik in 2015 ten opzichte van 2011. Gemeten op groepen brandstofverbruikers: – Vrachtauto's transport; Materieel; en – Bedrijfsauto's	Vrachtauto's 2011: 3.478,8 ton CO ₂ 2012: 3.441,8 ton CO ₂ 2013: 3.422,9 ton CO ₂ 2014: 3.267,4 ton CO ₂ 2015:	Onderzoek fleetmanagement/ board management
		Materieel 2011: 620,7 ton CO ₂ 2012: 780,5 ton CO ₂ 2013: 756,6 ton CO ₂ 2014: 573,3 ton CO ₂ 2015:	
		Bedrijfsauto's 2011: 243,7 ton CO ₂ 2012: 266,3 ton CO ₂ 2013: 239,5 ton CO ₂ 2014: 258,6 ton CO ₂ 2015:	
Van der Noord B.V.	Wij zullen voor 2018 20% CO ₂ -uitstoot aan brandstofverbruik van het transport verlagen gerelateerd aan gereden kilometers t.o.v. 2013.	2013: 1,64 kg CO ₂ / km 2014: 1,62 kg CO ₂ / km: 1,2% 2015:	Nieuw materieel LZV, automatisering/ digitalisering planning en bewustwording m.n. qua stationair draaien en registraties.
	Wij zullen voor 2016 2% CO ₂ -uitstoot aan brandstofverbruik van het materieel verlagen t.o.v. 2013. En voor 2018 2% CO ₂ -uitstoot aan brandstofverbruik van het materieel verlagen gerelateerd aan gedraaide uren t.o.v. 2016.	2013: 501 ton CO ₂ 2014: 566 ton CO ₂ 2015:	

Bedrijven	Doelen	Status: nuljaar en behaalde reductie	Maatregelen vastgesteld tijdens de 5de bijeenkomst
	Wij zullen voor 2018 5% CO ₂ -uitstoot aan brandstofverbruik van de personenwagens verlagen t.o.v. 2013.	2013: 87,4 ton CO ₂ 2014: 69,7 ton CO ₂ : 24,8% 2015:	
De Kuiper Noordeloos B.V.	<p>De Kuiper Holding B.V. wil in 2015 ten opzichte van 2012 2% minder CO₂ uitstoten. (scope 1)</p> <p>De Kuiper Holding B.V. wil in 2017 ten opzichte van 2012 5% minder CO₂ uitstoten. (scope 1)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Volledig maken van enquête brandstofbesparing; – 6 werknemers (ambassadeurs) betrekken in de uitwerking van de enquête; – Tankregistratie op het terrein compleet maken voor alle voertuigen; – Twee vrachtauto's uitrusten met bestuurders / brandstof informatie via boardcomputer; – Digitale informatie van twee rupskranen en twee mobiele kranen maandelijks udraaien en bespreken met de machinisten; en – Informatie verzamelen en ieder kwartaal tips en trucks en status van brandstofbesparing via nieuwsbrief verspreiden. 	2012: 2.206 ton CO ₂ 2013: 2.310 ton CO ₂ 2014: 2.283 ton CO ₂ 2015:	Focus op gedrag qua stationair draaien en resultaten uitdragen via nieuwsbrieven. Cursus begin januari Het Nieuwe Draaien
Jansen Rioolreiniging	Doelstelling voor 2019: reductie van brandstof voor voertuigen met 5%	2013: 509 ton CO ₂ 2014-H1: 301 ton CO ₂ 2014: 2015:	Aanspreken medewerkers bij beoordelingen, nog bewuster de medewerkers te maken van het gedrag.
AA Lease	Brandstofdoelstelling is 5% reductie van het brandstofverbruik in 2015 ten opzichte van 2014. Gemeten op groepen brandstofverbruikers: – Afdeling transport; en	2012: 84,3 ton CO ₂ 2013: 59,8 ton CO ₂ 2014: 2015:	-

Bedrijven	Doelen	Status: nuljaar en behaalde reductie	Maatregelen vastgesteld tijdens de 5de bijeenkomst
	– Personeelauto's		
Van den Heuvel Infra B.V.	De doelstelling is de CO ₂ -uitstoot in de periode 2014-2019 te verlagen met 2 % per fte. - Verminderen CO ₂ -uitstoot als gevolg van brandstof met 5 %. (scope 1)	2014: 2015:	Cijfers inzichtelijk maken. Hardere cijfers verzamelen.
GKB Realisatie	Het verlagen van de CO ₂ -emissie afkomstig van brandstof voor rijdend materieel en auto's met 4% per jaar, de komende vijf jaren t.o.v. 2014	2014: 2.586,6 ton CO ₂ (1.528+637+382+14) 2015:	We gaan heel veel praten, want je hebt het over gedrag. Bij GKB is er veel variatie in gebruik materieel door verschillende mensen, weinig vaste machinisten op vaste voertuigen. Veel cursussen op dit vlak begin 2016 voor de medewerkers, omdat ze om moeten kunnen gaan met verschillende typen machines.
Loomans betonboringen B.V.	Onbekend	2013: 320,5 ton CO ₂ (308+13) 2014: 2015:	Investeren in planningsmodule, vervangen van een aantal voertuigen
G. van der Ven B.V. Aannemings-bedrijf	Een uitstootvermindering van: – 2% in 2016 t.o.v. 2014 – 5% in 2018 t.o.v. 2014 – 10% in 2020 t.o.v. 2014	2014: 1.949 ton CO ₂ (339+1.303+307) 2015:	Onderzoek naar aanschaf en implementatie rittenregistratiesysteem en uitbannen stationair draaien
Will2Sustain	Op termijn naar CO ₂ neutraal advies. Streven naar duurzamere mobiliteit.	2012: 6,9 ton CO ₂ 2013: 10,6 ton CO ₂	Registratie ritten digitaliseren

Bijlage 2: Status enquête

Bedrijven	Status uitzetten enquête	Status analyse en resultaten	Respons	Groep
Den Hartog B.V.	100% uitgevoerd	100% uitgevoerd	96%	Techniek
Mourik Groot-Ammers B.V.	Staat ingepland		-	Gedrag
C.M. Baars & Zn B.V.	100% uitgevoerd	100% uitgevoerd	25%	Techniek
Van der Noort B.V.	100% uitgevoerd	100% uitgevoerd	71%	Techniek
De Kuiper Noordeloos B.V.	100% uitgevoerd	100% uitgevoerd	64%	Gedrag
Jansen Rioolreiniging	100% uitgevoerd	100% uitgevoerd	73%	Gedrag
AA Lease	100% uitgevoerd	100% uitgevoerd	100%	Gedrag
Van den Heuvel Infra B.V.	100% uitgevoerd	100% uitgevoerd	67%	Gedrag
GKB Realisatie	100% uitgevoerd	100% uitgevoerd	15%	Gedrag
Loomans betonboringen B.V.	100% uitgevoerd	100% uitgevoerd	100%	Techniek
G. van der Ven B.V. Aannemingsbedrijf	100% uitgevoerd	100% uitgevoerd	45%	Techniek

5e bijeenkomst

Notulen Sectorinitiatief Zuidwest & Midden Nederland

Locatie: Van der Ven, Brakel

Datum: 03-12-2015

Start: 10:30 uur

Aanwezig: Jolanda van Drunen, Van der Ven Aannemersbedrijf; Gert Griffioen, Mourik; Richard Zwarts, Jansen Rioolreiniging; Martin de Kuiper Noordeloos B.V.; Gert-Jan de Groot, Den Hartog B.V.; Thomas van Rees, C.M. Baars & Zn B.V., Cees van den Noort, Van den Noort; Jan-Jaap Beusekom, Van den Heuvel; Maarten van Rietschoten, GKB Groep; Toine Loomans, Loomans; Geert Jan Prins en Gerda de Raad, Will2Sustain.

Afwezig: Ewout de Graaf, AA Lease.

1. Opening

Gerda presenteert het programma van de bijeenkomst. Gert Griffioen vervangt Cora voor deze bijeenkomst, doet het management van de KAM/CO₂/MVO afdeling van Mourik. Richard meldt dat ze bijna niveau 4 van CO₂ Prestatieladder hebben gehaald.

2. Presentatie uitkomsten enquêtes bij de deelnemers

Alle resultaten zijn nu binnen behalve van Mourik door afwezigheid Cora. Er zijn een aantal grootgebruikers in de groep. Response is verschillend. Richard geeft aan dat de response bij hen hoog is, maar dat dat veel tijd gekost heeft, drie maanden. Martin benoemt dat hij het jammer vindt dat het personeel met moeite response heeft gegeven, hij had verwacht dat dit meer automatisch zou gebeuren. Toine: gemiddeld komt het bij hen goed uit, dichtbij het werkelijk aantal liters, maar de verschillen in beantwoording waren groot. Martin: bij hen wordt getankt uit IBCs en dat maakt registratie lastig. Jan-Jaap: zij zijn gestopt met IBCs i.v.m. risico diefstal. Richard: ze hebben de gegevens ook verwerkt in nieuwsbrief die hij zal delen met Gerda. De nieuwsbrief gaat ook in op het bijhouden van de liters. Belang daarvan is het bewustzijn van de medewerkers. Martin: je moet dan wel wat met de data gaan doen. Gert: refereert aan een project met gunningsvoordeel waarbij medewerkers echt hun best gingen doen om het zuinigste te worden, een groepsproces. Qua maatregelen scoren het rijgedrag, aanschaf van nieuwe middelen en het uitzetten van motoren (niet stationair laten draaien) het best. Ook belangrijk zijn de planning optimaliseren, bewustzijn etc. (zie PowerPoint).

3. Werkgroepen

Twee werkgroepen geformeerd: een over gedrag en een over techniek. Korte weergave:

- Groep techniek: gekozen voor investeren in nieuw materieel, communiceren met medewerkers is van groot belang en investeringsplan maken voor je nieuwe materieel en dat ook communiceren met je mensen. Betrokkenen: directie, medewerkers, afdeling werkplaats (onderhoud) en leveranciers. Waarom: medewerkers willen nieuwste van het nieuwste en onbewust zijn ze vaak toch wel milieubewust, directie wil voldoen aan wet en regelgeving en MVO, imago-aspect en natuurlijk de kostenbesparing. Wat is er nodig: voldoende financiën, besluitvaardigheid directie en het gedrag van de medewerkers, dat ze goed met de nieuwe technieken omgaan. Hoe ga je het toepassen: doelstelling (SMART) vaststellen en investeringsplan. Concrete maatregelen komende 6 maanden:
  - o Den Hartog: nieuwe Volvo met tankoplegger, komt in januari 2016.

- Baars: onderzoek fleet management/ board management.
  - Van der Ven: onderzoek naar aanschaf en implementatie rittenregistratiesysteem en uitbannen stationair draaien (hebben ze doelen voor vastgesteld).
  - Van den Noort: nieuw materieel LZV, automatisering / digitalisering planning en bewustwording m.n. qua stationair draaien en registraties.
  - Loomans: investeren in planningsmodule, vervangen van een aantal voertuigen (werkbussen), oriëntatie cursus Het Nieuwe Rijden.
  - Will2Sustain: registratie ritten digitaliseren.
- Groep gedragsverandering: opvolging geven aan goede verbetervoorstellen, Het Nieuwe Rijden, maatregelen die je neemt moet je ook handhaven, terugkoppeling/ feedback geven op genomen maatregelen en wat de cijfermatige consequenties zijn. Eigen gedrag zit in hele organisatie van hoog naar laag. Iedereen moet nadenken over eigen rol en verantwoordelijkheid daarin. Carpoolen: daar kun je veel mee besparen en daar kun je serieus naar kijken. Waarom: de leidinggevenden moeten waardering geven aan de medewerkers, elkaar aanspreken op gedrag door collega's, leidt tot kostenbesparingen, maar ook tot ingangen voor nieuw werk (CO₂ Prestatieladder). Wat is er nodig: communicatie over genomen maatregelen, straffen (aanspreken) en belonen (waarderen), tools ter beschikking stellen aan de medewerkers, draagvlak creëren. Hoe: meer betrokkenheid vanuit de directie op de werkvloer, maak de cijfers inzichtelijk en wees concreet. Ook belangrijk om het gedrag op afstand te monitoren via fleet management.
- Jan-Jaap: cijfers inzichtelijk maken. Hardere cijfers verzamelen.
  - Richard: aanspreken medewerkers bij beoordelingen, nog bewuster de medewerkers te maken van het gedrag
  - Gert: nog meer aandacht vestigen op het Nieuwe Draaien, initiatief van het Nieuwe Draaien (2de fase) waar ze verder mee gaan. Technisch is het op te lossen, maar de mens is de meest wezenlijke factor. Cultuurverandering is lastiger om te meten. (Optie is herhalen van de brandstofenquête eind 2016).
  - Maarten: we gaan heel veel praten, want je hebt het over gedrag. Bij GKB is er veel variatie in gebruik materieel door verschillende mensen, weinig vaste machinisten op vaste voertuigen. Veel cursussen op dit vlak begin 2016 voor de medewerkers, omdat ze om moeten kunnen gaan met verschillende typen machines.
  - Martin: focus op gedrag qua stationair draaien en resultaten uitdragen via nieuwsbrieven. Cursus begin januari Het Nieuwe Draaien.
  - Gerda: vanuit meten = weten.

4. Feedback bijeenkomst

- Martin: concretisering is een stimulans voor zo'n initiatief. Dit maakt het actiever.
- Cees: wat gaan we komende 6 maanden doen is goed, en daar moeten we over 6 maanden op terugkoppelen. Iedereen is aan het zoeken en zo deel je kennis/ ervaringen, voorkomen dat het wiel meerdere keren opnieuw wordt uitgevonden.
- Jolanda: brengen en halen.
- Thomas: doe over 6 maanden verantwoording over wat er gedaan is, en dan ook juist de stappen benoemen die gedaan zijn, dus niet alleen het resultaat, maar ook het proces.

5. Strategie voor het initiatief

- Toine: op termijn is uitfasering van het initiatief belangrijk.
- Gerda: wanneer je een resultaat bereikt hebben, dan moeten we volgens de norm dit ook delen in de sector.
- Martin: nodig voor CO₂ Prestatieladder, we willen door.
- Gerda: drie keer per jaar een bijeenkomst houden is van belang. Twee keer is te weinig.
- Geert Jan: stelt voor om de notulen openbaar te maken.
- Jolanda: ik doe dat al via onze website en die van SKAO.
- Gerda: neemt contact op met SKAO hierover.
- Richard: je kunt ook oude notulen koppelen aan nieuwe verslagen, in één scan uploaden.
- Gert: voor je lol ergens bij zitten voor een certificaat is voorbij, het moet relevant zijn en van toegevoegde waarde zijn.
- We blijven openstaan voor nieuwe deelnemers, maar de groep werkt zo prima.
- Conclusie discussie: *doorgaan, maar met uitfasering op termijn, dat moet verwerkt worden in het plan van aanpak.*

6. Plan van aanpak

De besproken concrete maatregelen opnemen in het plan van aanpak. Gerda heeft in de presentatie een waardeoordeel toegevoegd aan de bewustwording. Gert-Jan: het is niet zo waardevol om te weten of de medewerkers het totale aantal liters van het hele bedrijf kennen. Enquête moet gewijzigd worden voor sommige organisaties (combi 'harde' datavragen en 'softe' indicatoren).

7. Vervolgafspraken

Volgende bijeenkomst:

- Donderdag 14 april: 10:30 – 12:30 uur. Bij Van den Noort in Dongen. Optie tot carpoolen serieus van te voren in de planning van de bijeenkomst meenemen!
- Inhoud: Plan van Aanpak en Enquête.

8. Afsluiting en lunch

12:45 uur.

4e bijeenkomst notulen

Notulen Sectorinitiatief Zuidwest & Midden Nederland

- Locatie:** Streekcentrum Ooievaardsdorp Het Liesvelt, te Groot-Ammers
- Datum:** 27-8-2015
- Start:** 10:30 uur
- Aanwezig:** Jolanda van Drunen, Van der Ven aannemersbedrijf; Rolia Wiggelinkhuijsen, Stichting Blauwzaam; Lennard van Anrooij, De Klerk; Bastiaan de Groot ; Kuiper Noordeloos B.V., Hans Boer, Kraanbedrijf Boer B.V.; Gert-Jan de Groot, Den Hartog B.V.; Thomas van Rees, C.M. Baars & Zn B.V., Cees van den Noort, Van den Noort; Jan-Jaap Beusekom, van den Heuvel; Maarten van Rietschoten en Arjan Kraaijeveld, GKB Groep; Ewout de Graaf, AA Lease; IJmert Muilwijk, Groenpand; Geert Jan Prins en Gerda de Raad, Will2Sustain.
- Afwezig:** Richard N.E. Zwarts, Jansen Riooltechniek; Toine Loomans, Loomans Betonboringen; Cora de Groot, Mourik Groot-Ammers B.V; Marcel Pomper, Xylem Water Solutions.

8. Voorstelronde en opening

Er zijn een paar nieuwe gezichten, waarvan er een paar als gast zijn uitgenodigd en GKB heeft aangegeven mee te willen doen aan het initiatief. Er zijn ook een aantal mensen afwezig i.v.m. de (nasleep van de) zomervakantie.

9. Presentatie enquête - Van der Ven

Jolanda van Drunen presenteert de resultaten van de uitkomsten van de gehouden enquête onder de werknemers over het bewust omgaan met brandstofverbruik. Van de 46 medewerkers heeft 45% de enquête ingevuld. Deze schatten het jaarlijks brandstofverbruik veel lager in dan de werkelijke 600.000 liter. Het grootste verbruik zit bij Van der Ven in het materieel. Meer dan de helft van de ondervraagden let tijdens het tanken op de hoeveelheid getankte liters, een kwart doet dat soms. De resultaten bij Van der Ven verschillen met die van De Kuiper. Dit komt waarschijnlijk doordat De Kuiper verder in het traject zit. De medewerkers doen suggesties voor reductiemaatregelen, zoals de aanschaf van nieuwe (zuinigere) voertuigen en tijdig onderhoud zoals het controleren van de bandenspanning. Daarnaast zien medewerkers mogelijkheden in carpools (43%), rijgedrag (28%) en verminderen van stationair draaien (19%). Jolanda concludeert dat er gefocust moet worden op het verminderen van het dieselverbruik. Van der Ven wil maatregelen gaan oppakken met een koplopergroep.

Tijdens de discussie geven deelnemers suggesties om het brandstofverbruik verder omlaag te brengen. Het goed uitlezen en analyseren van de gegevens is een aandachtspunt voor de deelnemers. Bewustwording kan worden gecreëerd door het verbruik te delen met de medewerkers, bijvoorbeeld bij het koffiezetapparaat. Van Den Noort heeft nu Fleetmanagement op twee nieuwe vrachtwagens. Het wekelijkse digitale inzicht in verbruik zorgt voor een competitie onder chauffeurs wie het laagste verbruik haalt. Een nadeel is dat het systeem niet registreert wanneer de machine stationair draait. Juist daar is veel winst te behalen. Warmdraaien is voorbij, maar deze praktijk zit nog wel tussen de oren. Rolia van Stichting Blauwzaam geeft aan dat de maatregelen van andere bedrijven bekeken kunnen worden via de Blauwzaam website. AA Lease geeft bestuurders inzicht in het rijgedrag en verbruik van hun auto's. Dit geeft veel positieve reacties.

10. Presentatie enquête - Van den Heuvel

Jan-Jaap Beusekom geeft kort de resultaten van de enquête bij Van den Heuvel weer. De uitkomsten zijn vergelijkbaar met die van Van der Ven. In de verbruikscijfers is de focus is met name gelegd op de grootverbruikers. Jaarlijks wordt er 120.000 liter aan diesel getankt en de medewerkers schatten dit

drie maal lager in. Doel is om de medewerkers bewuster te maken, dit gaat Van den Heuvel doen door lijsten in te laten vullen met de draaiuren en getankte liters. De investering om registratiesystemen in te bouwen is voor Van den Heuvel te groot. Nadeel is dat het verbruik niet helemaal zuiver te meten is, omdat diesel van machine naar machine wordt over getankt. Bij de nieuwe machines van Van Den Heuvel zal de registratie automatisch gaan.

Bij Baars is bewust gekozen om verbruik door medewerkers te laten registreren. Wanneer dit wordt uitbesteed aan een automaat gaan de bestuurders/medewerkers het gevoel missen omdat ze er niet zelf naar hoeven te kijken om het te registreren. Zelf registreren maakt meer bewust, het is tastbaarder. Bij Den Hartog is de enquête uitgezet. Personeel is zich al heel bewust bij Den Hartog, zij zijn hier al jaren mee bezig. Alle vrachtwagens zijn uitgerust met boordcomputers. Chauffeurs hebben een cursus het Nieuwe (zuinig) Rijden gehad. Kraanbedrijf Boer geeft aan dat hun kranen enorm veel verbruiken (ongeveer 1 op 1). Waar mogelijk laten zij de kranen zoveel mogelijk op het werk staan, streven naar zo min mogelijk verplaatsingen, daarom krijgt de chauffeur een auto mee op een kar om mee naar huis te kunnen gaan. De Kuiper heeft voorkeur voor automatische registratie, omdat handmatig invoeren sneller fouten oplevert. Van den Heuvel werkt ook met IBC's, maar zijn ervan afgestapt door brandstofdiefstal. Nu zit er een ruis in de meting, omdat het materieel getankt wordt vanuit de vrachtwagens. De Klerk is volop bezig om de enquête uit te zetten. Het grootverbruik zit in de schepen, maar welk onderdeel of materieelstuk is niet duidelijk omdat er uit één bulk getankt wordt. Op twee nieuwe kranen zit een start-stop systeem.

11. Discussie

Stelling door Geert Jan: *"Moet de ambitie qua energiebesparing niet hoger gezien de klimaatverandering?"* Volgens de groep is klimaatverandering een moeilijk onderwerp omdat het een wereldwijd probleem is en voor veel mensen te abstract. Hogere ambities worden vaak tegengehouden door economische belangen. People en Profit worden beloofd in certificering, Planet niet. GKB Groep geeft aan dat het gedrag met grondstoffengebruik ook erg belangrijk is. We leven in een wegwerpmaatschappij, waarom gaan we niet meer recyclen? Zelf werken ze met ISO 14001 en de nieuwe locatie krijgt een BREEAM-certificaat. Hun leveranciers moeten ook ISO 14001 hebben. Een voorbeeld van hogere ambitie is CO₂-neutraal ondernemen. W2S heeft met een CO₂ compensatie-aanpak haar eerste CO₂-neutrale opdracht aangeboden.

12. Presentatie Ijmert Muilwijk

Ijmert is aanwezig namens Groenpand, een bedrijf dat andere bedrijven helpt energie te besparen. In de presentatie legt hij zijn visie uit aan de hand van praktijkvoorbeelden. Het energieverbruik van Nederland is gigantisch. Ijmert laat zien dat veel panden nog zeer lage energielabels hebben. Energiebesparing begint bij bewustwording, en veel mensen zijn nog energie-onbewust. Weinig deelnemers kunnen uit het hoofd vertellen wat hun jaarlijks verbruik is. Wat is een kWh? En hoeveel kost het? Wat kan ik met 1 m³ gas. Van een euro weten wij dit. We leven in een tijd dat we de waarde van energie niet weten.

Vijf drempels tot het nemen van energiebesparende maatregelen en de antwoorden hierop:

Drempel:	Antwoord:
1. Noodzaak/ Prioriteit ontbreekt	Perspectief op kostenvermindering helder maken
2. Inzicht maatregelen incl. kosten-baten vaak afwezig	Inzicht geven in maatregelen incl. kosten-baten
3. Garantie besparing ontbreekt	Garantie geven op besparing
4. Liquiditeit in onderneming	Liquiditeit verschaffen/ met gesloten energiebeurs
5. Niet in belang van energieleverancier	Energieleverancier niet meer verdienen per kWh of m3 gas

Uit de antwoorden volgt een stappenplan: energiescan, besparen, opwekken en duurzame levering. Voorbeeld kantoor uit Sliedrecht: daar kon met name bespaard worden op gas. Groenpand neemt de energierekening over. Ander voorbeeld is een garagebedrijf. De aansluitwaarde is daar overgedimensioneerd, deze verlagen geeft een kostenbesparing. Zowel een cultuurverandering en technische maatregelen zijn nodig. Voor grootverbruikers (meer dan 1 miljoen kWh per jaar) is het niet relevant om te bezuinigen, omdat zij minimaal betalen per kWh. Het verbruik naar nul terugdringen is mogelijk maar niet makkelijk. Tien tot twintig procent reductie is wel goed haalbaar.

13. Plan van Aanpak en vervolgspraken

Deelnemers gaan controleren of hun status en doelstelling kloppen in het PvA. Deze wordt doorgestuurd door W2S, evenals de presentaties. Iedereen zorgt voor uitvoering en analyse van de enquête binnen hun organisatie. Volgende bijeenkomst zal in het teken staan om de uitkomsten met elkaar te vergelijken. Volgende afspraak is donderdag 3 december om 10.30 bij Van der Ven in Brakel.

14. Rondvraag

Rolia vraagt aan de deelnemers wie mee wil denken in het vraagstuk: wat is het probleem van diesel? Dit vraagt zij het kader van Greendeals (Blauwzaam). Enkele deelnemers geven aan dat het probleem bij de marktleiders zit die de diesel leveren. Greendeal is er ter ondersteuning voor de ondernemers, een soort subsidie. De Kuiper en Ewout van AA Lease geven aan hier in mee te willen denken. Geert Jan geeft als tip om Kees Harrewijn van brandstofmanagement te benaderen. Compliment van IJmert dat deze bedrijven een ochtend willen reserveren om hier met elkaar over na te denken.

8. Afsluiting en lunch

Samenvatting:

Uit de enquêteresultaten van Van der Ven en Van den Heuvel blijkt dat medewerkers het jaarlijks brandstofgebruik lager inschatten dan het in werkelijkheid is. Uit de resultaten en daaropvolgende discussies komen de voor- en nadelen van registratiesystemen van brandstof naar voren:

- Voordelen handmatig registratiesysteem: lage kosten, maakt medewerkers bewust.
- Nadelen handmatig registratiesysteem: uitlezen en analyseren is een uitdaging, ruis en fouten sluipen er gemakkelijk in.
- Voordelen automatisch registratiesysteem: hoge betrouwbaarheid.
- Nadelen automatisch registratiesysteem: lastig/kostbaar om in te voeren bij bestaand materieel, medewerkers merken er weinig van.

Stichting Blauwzaam geeft maatregelen van andere bedrijven weer op hun website. Een registratiesysteem kan competitie in zuinig rijden opleveren, maar ook in reduceren van stationaire draaiuren is veel winst te behalen. In de discussie met stelling vanuit W2S blijkt dat de groep moeite heeft een hogere ambitie tegen klimaatverandering te omarmen. Grondstofgebruik is tastbaarder. W2S geeft een voorzet met CO₂-neutraal ondernemen. In zijn presentatie schetst IJmert Muilwijk van Groenpand een visie en methode om het energieverbruik van bedrijfspanden terug te dringen: bewustzijn verhogen en garanties geven.

4e bijeenkomst websitepublicatie

Hoe kunnen we samen brandstofverbruik verminderen? Deze vraag gold als overkoepelend thema op de vierde bijeenkomst van het Sectorinitiatief Zuidwest & Midden Nederland: "Bewust en Verantwoord Energieverbruik".

De bijeenkomst op 27 augustus bij Streekcentrum Ooievaardorp Het Liesvelt te Groot-Amers werd gekenmerkt door een levendige discussie en het delen van waardevolle inzichten. Het programma was als volgt:

- Resultaten van de brandstofenquêtes door Jolanda van Drunen van Van Der Ven Aannemersbedrijf en Jan-Jaap Beusekom van Van den Heuvel;
- Discussie geleid door Geert Jan Prins, Will2Sustain, met als stelling: "Moet de ambitie qua energiebesparing niet hoger gezien de klimaatverandering?";
- Presentatie van Ilmert Muilwijk van Groenpand over de noodzaak van inzicht, bewustwording en hoe deze ingezet kunnen worden voor verandering; en
- De deelnemers hebben het Plan van Aanpak en vervolgstappen voor de brandstofenquêtes besproken.

Maatregelen

Jolanda van Drunen deelde de uitkomsten van de brandstofenquête, zoals uitgezet onder de medewerkers van Van der Ven. De medewerkers schatten het jaarlijkse brandstofverbruik een stuk lager in dan dat het in werkelijkheid is. De medewerkers hebben in de enquête een aantal maatregelen voorgesteld, zoals carpoolen, het verbeteren van het rijgedrag en het verminderen van de stationaire draaiuren.

Bij Van Den Heuvel zijn de resultaten van de enquête vergelijkbaar. De medewerkers schatten het aantal jaarlijks getankte liters drie maal lager in dan het werkelijk verbruik. Jan-Jaap Beusekom meldt dat het personeel de draaiuren en de getankte liters brandstof gaat registreren.

Hogere ambities

Klimaatverandering blijkt een lastig onderwerp voor de deelnemers. Geert Jan Prins prikkelde de deelnemers met de stelling: "Moet de ambitie niet hoger i.v.m. de verandering van het klimaat?" Will2Sustain heeft haar eerste CO₂-neutrale opdracht aangeboden. Volgens de groep is klimaatverandering een moeilijk onderwerp omdat het een wereldwijd probleem is en voor veel mensen te abstract. People en Profit zie je concreet terug in resultaten, maar Planet niet. GKB Groep vindt het grondstoffengebruik ook een belangrijk onderwerp: "We leven in een wegwerpmaatschappij, waarom gaan we niet meer recycelen?"

Verminderen van energieverbruik: presentatie Groenpand

Ijmert Muilwijk van Groenpand bracht ons terug naar de kern van verantwoord energiegebruik. We staan nog grotendeels aan het begin van bewustwording, er is nog veel "energie-onbewustzijn". Het energieverbruik van Nederland is gigantisch, en er is veel verlies in het proces. In zijn presentatie schetst Ijmert een visie en methode om het energieverbruik van bedrijfspanden terug te dringen: bewustzijn verhogen en garanties geven. Hieruit volgt een stappenplan met een energiescan, besparingsmaatregelen, zelf energie opwekken en kiezen voor duurzame levering. De concrete toepassing legt hij uit aan de hand van twee succesvolle voorbeelden uit de praktijk. Een kantoor uit Sliedrecht waar veel bespaard kon worden op gasgebruik, en een garagebedrijf dat door middel van slimme aanpassingen flink kon besparen op haar elektriciteitsverbruik.

Opvolging

Tijdens de volgende bijeenkomst worden de uitkomsten van de enquêtes met elkaar vergeleken. Dat zal gebeuren op donderdag 3 december 2015 om 10.30 uur bij Van der Ven in Brakel.

Graag neemt Will2Sustain van de gelegenheid gebruik de sprekers hartelijk te danken voor hun actieve en boeiende bijdragen, en de deelnemers voor hun actieve betrokkenheid. Voor meer informatie kunt u zich richten tot Gerda de Raad van Will2Sustain, via deraad@will2sustain.com.

3e bijeenkomst notulen

Notulen Sectorinitiatief Zuidwest & Midden Nederland

Locatie: AA Lease, Dordrecht

Datum: 2-4-2015

Start: 08:30 uur

Aanwezig: Anna Schouten, Turn; Dave Goeman, Brandstofanalyse Harrewijn; Jan-Jaap Beusekom, v.d. Heuvel; Thomas van Rees en André Baars, C.M. Baars & Zn B.V.; Jiska van der Ven, Van der Ven aannemersbedrijf; Marcel Pomper, Xylem Water Solutions; Gert-Jan de Groot, Den Hartog B.V.; Martin de Kuiper, Kuiper Noordeloos; Toine Loomans, Loomans Betonboringen; Ewout de Graaf, AA Lease; Cora de Groot, Mourik Groot-Ammers B.V.; Geert Jan Prins en Gerda de Raad, Will2Sustain.

Afwezig: Anton van Amerongen (Wemmers Tanktransport), Richard N.E. Zwarts (Jansen Riooltechniek), Cees van den Noort (Van der Noort) en Rolia Wiggelinkhuijsen (Blauwzaam)

1. Voorstelronde

2. Welkom door Ewout de Graaf van AA Lease.

- 1967: AA Lease opgestart.
- Hebben inmiddels 25% brandstof bespaard op het wagenpark.

2. Workshop Anna Schouten, Turn

Startvraag: hoe verander je gedrag? Het is op een andere manier naar dingen kijken. Casus: gedragsverandering over roken. Drie van de deelnemers roken en drie andere deelnemers hebben gerookt en zijn gestopt. Probleemstelling: je rookt en je wilt stoppen of je vindt dat je moet stoppen, beantwoordt deze vragen:

- Wie zijn er allemaal bij betrokken?
- Waarom wil je stoppen?
- Wat is daar voor nodig?
- Hoe ga je het doen?

Vervolgens hebben alle deelnemers deze vragen beantwoord en de antwoorden op vellen gehangen en daarna zijn een aantal antwoorden plenair behandeld. Paar van de reacties: er is maatschappelijke druk om te stoppen met roken, denk aan de reclamespotjes en plaatjes op de verpakkingen. Er is daarnaast ook veel aandacht voor gezondheid in deze tijd. De kosten worden ook benoemd: één pakje kost 6 euro. Ook werd er gerefereerd naar het belang van voorbeeldgedrag.

Waarom is de hoe vraag belangrijk?

Je hebt een plan nodig. Voor iedereen kan de hoe (en het waarom) heel verschillend zijn. Iedereen kan een andere aanpak nodig hebben en een andere motivatie. Tussen het hoe en het waarom zit meestal een duidelijke link en dat is ook nodig om succesvol te zijn. Heel belangrijk is de **sense of urgency**: mensen gaan niet veranderen wanneer ze de sense niet voelen! De medewerkers moet je onderdeel maken, of het gevoel geven dat ze onderdeel zijn, van het probleem. Niet alleen meedelen, maar mensen echt betrekken bij het probleem. Ook belangrijk om vast te stellen wat je precies gaat doen en waarom: dus de doelstellingen helder hebben.

De belangrijke elementen bij een veranderingsproces zijn derhalve: wie zijn de betrokkenen, waarom wil je het, wat moet je doen en hoe ga je het doen.

Stel je dit voor: je hebt kinderen en je vindt een pakje sigaretten bij je kind. Wat doe je?

Reacties van de aanwezigen: de confrontatie aangaan / gesprek aangaan en de waarom vraag stellen, groepsdruk is belangrijk.

Zoek antwoord op de waarom vraag bij de ander/ niet wat je zelf vindt, agressief reageren heeft geen zin (weggooien pakjes e.d.).

Anna benadrukt het belang van het hebben van ambassadeurs binnen de organisatie. Zij refereert aan ervaringen bij AA Lease met afvalmanagement: in 7 maanden tijd is de helft van de afvalkosten bespaard door mensen verantwoordelijkheden te geven en deelgenoot te laten zijn in het probleem en de oplossingen. Dit heeft een besparing van 30.000 Euro opgeleverd. Focus on urgency is essentieel. De kar trekken werkt op korte termijn misschien, maar niet op de langere termijn. Het is belangrijk om hiervan bewust te zijn, ook van dat de urgentie van de medewerkers niet hetzelfde is als die van de leidinggevende.

De belangrijke stappen bij een veranderproces: 1) sense of urgency creëren; 2) bottom-up ontwikkeling; 3) inzicht in cijfers; 4) heldere doelstelling; 5) communicatie voor buy-in; 6) wees consequent.

Natuurlijk moet de directe er achter staan (stok achter de deur). Duidelijk communiceren, vragen waarom. Wees consequent, doe ook wat je zegt. Iedereen doet mee, want anders ben je niet geloofwaardig.

Case AA Lease: via een dashboard kunnen ze meerdere analyses maken, op individueel niveau en op groepen etc. Dit is heel nuttig voor het bewustzijn..

3. Presentatie enquête - Martin de Kuiper

Martins doel is brandstofvermindering en bewustwording. De brandstofanalyse is uitgevoerd door Dave van Brandstofanalyse. Response van circa 64% tot nu toe op de enquête. Circa 70% van het personeel die dagelijks diesel gebruikt overschat het totaalverbruik van diesel in een jaar. Zij dachten dat dit verbruik bij de Kuiper 1,5 miljoen liter is, maar dit is 750.000 liter.

Hieruit blijkt dat het meten van het verbruik belangrijk is om het inzichtelijk te maken waardoor de bewustwording toe gaat nemen. Opvallend is dat met name gedrag en kennis werden benoemd door de deelnemers aan de enquête, meer nog dan mogelijke verbeteringen in het materiaal! Volgens de werknemers is er het meest te behalen in het gedrag en kennis van de dieselgebruiker.

Martin benadrukt ook het belang van het meten = weten, maar uiteindelijk zit het sterk in gedrag. Liever niet te veel investeren in meetsystemen, maar in het veranderen van gedrag. Je moet de data die je verzamelt ook analyseren (je moet wel doorpakken).

Reactie Baars: bij hen doen ze de monitoring steekproefsgewijs op papier, zonder dure meetsystemen. Het is belangrijk om de resultaten te laten zien aan de medewerkers. Bij Baars zijn ze vooral bezig met het 'wat moet je doen' en 'hoe ga je het doen', maar zouden ze nog meer in kunnen gaan op het waarom.

4. Vervolgafspraken

Volgende bijeenkomst gaan we als groep in op die sense of urgency. De bijeenkomst zal plaatsvinden bij het Ooievaardorp Het Liesveld te Groot-Ammer.

Status uitzetten van enkele enquêtes:

- Den Hartog: al uitgezet in de organisatie en over twee weken de inleverdatum.
- Loomans: al uitgezet in de organisatie.
- Mourik: nog niet, eerst 2 andere enquêtes uitgezet.

Afgesproken dat de analyse van de enquête na de bouwvak afgerond moeten zijn. De bedrijven die het al uitgezet hebben graag voor de bouwvak afronden en ons op de hoogte houden van de resultaten.

De volgende bijeenkomst staat gepland op 27 augustus om 10.30 uur met lunch.

5. Plan van aanpak, Gerda

Elke deelnemer bepaalt reductiedoelstellingen brandstof en waaraan te meten/relateren. Dit mag een 'vooraf' gestelde selectie zijn van eenheden, die eenvoudig te meten zijn. *Afgesproken is dat alle deelnemers dit voor mei 2015 versturen naar Gerda.*

Dus twee acties: 1) doelstellingen vaststellen en mailen; 2) enquête uitzetten en analyseren.

Verdere inhoud van het Plan van Aanpak is duidelijk, Gerda zal de besproken punten aanpassen.

6. Korte uitleg over de CO₂ Prestatieladder

Cora zit namens Bouwend Nederland bij SKAO. PDCA cyclus meer ingevoerd, interne audit en management review verplicht. Handboek is qua document sterk verbeterd. Cora adviseert Gijs van SKAO te vragen om een presentatie te geven over de normwijzigingen!

7. Blauwzaam

Blauwzaam: heel veel initiatieven, wordt een green deal van gemaakt. Probeer iets in je eigen gebied te betekenen! André overweegt nog meer de aansluiting in de regio. Vraag Thomas: zijn wij concurrerend van Blauwzaam en waarom zou je dat willen. W2S is en wil geen concurrent zijn van Blauwzaam, wij willen elkaar juist versterken. Overigens is W2S ook partner van Blauwzaam. Initiatief transport en logistiek is niet meer actief (was een werkgroep van Blauwzaam), mede daardoor dit initiatief op brandstof gestart en door reactie van bedrijven als Mourik op het initiatief N-O NLD 'Samen reduceren van brandstofverbruik' is dit ook opgezet in de regio Zuidwest & Midden NLD. Blauwzaam besteedt o.m. via haar website aandacht aan onze bijeenkomsten en is ook lid van het initiatief. *Naschrift Geert Jan: W2S is wel voornemens om een beweging à la Blauwzaam in de regio Oldebroek op te richten.*

8. Rondvraag

- Toine: jammer dat de enquête zo laat is verstuurd. Terechte opmerking, proces om goedkeuring voor de enquête te krijgen, duurde wat langer omdat meerdere partijen hierbij betrokken waren.
- Martin: stelt voor dat er niet teveel CO₂ bijeenkomsten georganiseerd worden over de veranderingen van de CO₂ Prestatieladder norm, want dat wordt al volop gedaan, Cumela, SKAO, Bouwend Nederland, nu ook met Blauwzaam.
- Ewout: wanneer je maatregelen wilt inzien, dan kunnen wij als AA Lease helpen.

9. Afsluiting 10.30 uur

3e bijeenkomst websitepublicatie

Samen aan de slag tijdens de 3de bijeenkomst van het Sectorinitiatief Zuidwest & Midden Nederland: *Bewust en Verantwoord Energieverbruik*.

De deelnemende partijen zijn actief aan de slag gegaan tijdens de bijeenkomst op 2 april. Deze werd gehouden bij AA Lease te Dordrecht. Het programma was als volgt:

- Een kennismakingsronde;
- Een workshop over bewustwording en gedragsverandering door Anna Schouten van Turn;
- Een presentatie van de uitkomsten van de enquête bij De Kuipers Noordeloos B.V. door Martin de Kuiper; en
- Overleg over de vormgeving en het vervolg van dit sectorinitiatief, het plan van aanpak, normwijzigingen en andere uitnodigingen omtrent verduurzaming.

Anna Schouten nam ons mee met de vraag: hoe verander je gedrag? En hoe verander je gedrag van een ander? Ze gebruikte hiervoor de oefening “stoppen met roken” die ze met de deelnemers uitwerkte. Probleemstelling: je rookt en je wilt stoppen of je vindt dat je moet stoppen. Bewustwording en ‘sense of urgency’ zijn bepalend voor het succes van de verandering. Anna heeft ons laten zien welke vragen beantwoord dienen te worden om de verandering te doen slagen. De uitkomsten van deze oefening kan je ook toepassen op de gedragsverandering rondom het brandstofverbruik.

De deelnemers zijn actief aan de slag gegaan met het beantwoorden van vier vragen: wie zijn de betrokkenen, waarom wil je het, wat moet je doen en hoe ga je het doen? De antwoorden zijn met elkaar besproken en er is nagedacht over hoe dit toe te passen op de organisatie. De volgende bijeenkomst willen de deelnemers verder na denken over de sense of urgency. Waarom zouden de medewerkers brandstof willen besparen en waarom is dit belangrijk? En is de sense of urgency van het bedrijf te koppelen aan de sense of urgency van de medewerkers?

Martin de Kuiper heeft de uitkomsten van de enquête gepresenteerd. De grote meerderheid van het personeel dat dagelijks diesel gebruikt overschat het totaalverbruik in een jaar. Zij dachten dat dit verbruik bij de Kuiper 1,5 miljoen liter is, maar dit is 750.000 liter.

Hieruit blijkt dat het meten van het verbruik belangrijk is om het inzichtelijk te maken waardoor de bewustwording toe gaat nemen. Opvallend is dat met name gedrag en kennis werden benoemd door de deelnemers aan de enquête, meer nog dan mogelijke verbeteringen in het materiaal! *Volgens de werknemers is er het meest te behalen in het gedrag en kennis van de dieselgebruiker.*

De volgende bijeenkomst zal gehouden worden in Groot-Amers op 27 augustus om 10.30 uur.

Graag neemt Will2Sustain van de gelegenheid gebruik om AA Lease hartelijk te danken voor de gastvrijheid, de sprekers voor hun actieve en boeiende bijdragen en de deelnemers voor hun actieve betrokkenheid. Voor meer informatie kunt u zich richten tot Gerda de Raad van Will2Sustain, via deraad@will2sustain.com.

2e bijeenkomst notulen

Notulen Sectorinitiatief Zuidwest & Midden Nederland

Datum: 13-11-2014

Start: 08:30 uur

Aanwezig: Jolanda van Drunen (Van der Ven aannemersbedrijf), Toine Loomans (Loomans betonboringen), Anton van Amerongen (Wemmers Tanktransport), Marcel Pomper (Xylem Water Solutions), Jan-Jaap Beusekom (W. v.d. Heuvel), Ewout de Graaf (AA Lease), Richard N.E. Zwarts (Jansen Riooltechniek), André Baars en Thomas van Rees (C.M. Baars & Zn B.V.), Dik den Hartog (Den Hartog B.V.), Martin de Kuiper (Kuiper Noordeloos), Cees van den Noort (Van der Noort), Cora de Groot (Mourik Groot-Ammers B.V.), Geert Jan Prins en Gerda de Raad (Will2Sustain).

1. Welkom door Cora de Groot en introductie deelnemers

- Cora de Groot van Mourik, is duurzaamheid en CO₂ coördinator. Mourik is een technisch dienstverlener die zowel actief is in de infrastructuur als in de industrie. Mourik Infra zit op niveau 5 van de CO₂ Prestatieladder en op niveau 3 van de MVO Prestatieladder.
- Toine Loomans, directeur van Loomans betonboringen: zij kennen twee takken binnen de onderneming: kleinschalig onderhoud in de bouw én boren, frezen en zagen in beton (asfalt etc.).
- Dik den Hartog, directeur van Den Hartog B.V.: zij handelen in brandstoffen en smeermiddelen en geven advies aan hun klanten voor het efficiënt gebruik van hun producten.
- Anton van Amerongen, P&O manager van Wemmers Tanktransport: brandstofbesparing is bij Wemmers een doelstelling.
- Jan-Jaap Beusekom, werkvoorbereider bij W. v.d. Heuvel Infra B.V.: zij doen aan bestratingswerkzaamheden en riolering, ook hebben zij projecten lopen met werkzaamheden aan de metro. En sinds kort zijn zij gestart met de CO₂ Prestatieladder.
- Martin de Kuiper, directeur van Kuiper Noordeloos B.V.: zij hebben niveau 3 behaald op de CO₂ Prestatieladder. Zij hebben zo 315 brandstof verslindende eenheden en zij zijn zich er van bewust dat daar nog wel wat te behalen valt.
- Marcel Pomper QESH manager van Xylem Water Solutions: zij hebben al paar jaar de MVO zelfverklaring. Met de CO₂ prestatieladder doen ze niets, maar rapporteren wel hun CO₂ footprint.
- Ewout de Graaf werkzaam bij AA lease: zij hebben zo'n 8.000 lease auto's op de weg. Geven ook advies aan klanten om het brandstofverbruik te verminderen.
- Jolanda van Drunen werkzaam als KAM-coördinator bij Van der Ven aannemersbedrijf: zij zijn onder andere ISO 14001 gecertificeerd en zijn bezig met niveau 3 van de CO₂ Prestatieladder.
- Henk-Jan Elberts werkzaam voor VVCR en spreker van deze ochtend: hij verzorgt trainingen waaronder een 'Het Nieuwe Rijden' cursus.
- Thomas van Rees is KAM-coördinator bij C.M. Baars & Zn.: hij beheert voor Baars diverse certificaten waaronder de CO₂ Prestatieladder en sinds kort de MVO zelfverklaring.
- Richard Zwarts, directeur van Jansen Rioolreiniging: dit jaar gecertificeerd voor de CO₂ Prestatieladder en zij hebben de wil om van niveau 3 naar niveau 4 te gaan. Daarnaast zijn zij ook gecertificeerd voor ISO 14001.
- Geert Jan Prins, directeur van Will2Sustain (W2S): hij heeft het bedrijf in 2009 opgericht om bedrijven te verduurzamen en heeft veel opdrachten in de GWW en aannemerij. Het werk vanuit W2S gaat uit van de visie dat we met z'n allen toe moeten naar een duurzamere samenleving: *Van principes naar praktijk*.
- Gerda de Raad, adviseur bij Will2Sustain: zij begeleidt bedrijven met het behalen van certificaten die bijdragen aan verduurzaming: CO₂ Prestatieladder, MVO zelfverklaring en -prestatieladder en ISO 14001. Daarnaast geeft zij ook bewustwordingsworkshops en toolboxes bij bedrijven.

2. Presentatie Gerda de Raad, Will2Sustain

Ontstaan initiatief

Het initiatief is eigenlijk begonnen in Noordoost Nederland, door een samenkomst van bedrijven die geen aansluiting konden vinden bij bestaande CO₂ initiatieven. Daartoe heeft W2S het sectorinitiatief Noord Oost Nederland opgezet en deze is opgericht om samen brandstofverbruik te reduceren. Sinds de eerste bijeenkomst is dit initiatief gegroeid van vier naar acht bedrijven. Daarnaast was de insteek om 2 à 3 keer per jaar bij elkaar komen, maar dit is nu bijna 4 keer per jaar. De deelnemers zijn erg enthousiast.

Verloop van het initiatief

Er is eerst een brainstorm gehouden onder de deelnemers van den beste maatregelen om brandstof te besparen. De top vijf is hieronder gepresenteerd:

Opties	Relevant	Kosten/baten
Het Nieuwe Rijden (VVCR Rijssen)	9	9
Het Nieuwe Draaien	9	9
Begrenzen van de auto's	9	9
Strakker monitoren (aflezen en uitlezen, blackbox)	9	7
Samenrijden	8	10

Met de top 5 is het initiatief NO actief aan de slag gegaan, zo is de tweede bijeenkomst gegaan over **Het Nieuwe Rijden** en CO₂ monitoren en de derde bijeenkomst over **Het Nieuwe Draaien**. Tijdens deze laatste bijeenkomst kwam het *efficiënt werken en rijden* als belangrijk aandachtspunt naar voren. Naast zuinig rijden kunnen er ook kilometers bespaard worden door minder kilometers te maken. Dit kan vooral gerealiseerd worden door het beter plannen van het werk.

Hier is het initiatief van NO verder op doorgegaan. De deelnemers willen kijken naar het hoe en waar de medewerkers rijden en hun rijgedrag analyseren niet alleen in getankte liters en afgelegde kilometers, maar ook of het werk anders ingedeeld kan worden. Tijdens de volgende bijeenkomst, in november 2014, willen wij per bedrijf de gegevens van twee bestuurder analyseren. Als dit effectief is gaan de bedrijven dat uitspreiden in de organisatie.

Oorspronkelijk doel van het initiatief

Het doel van het initiatief waarmee het ontstaan is: informatie en kennis delen, voldoen aan de eis uit de CO₂ Prestatieladder en het personeel in de bedrijven stimuleren om brandstof te besparen. Dit zal zo blijven alleen is het doel inmiddels specifiek geformuleerd in een concreet plan van aanpak.

De start van een tweede initiatief: Zuidwest Nederland

Will2Sustain en Mourik hebben samen overlegt of het een mogelijkheid is om dit initiatief ook in Zuidwest en Midden Nederland op te zetten. Will2Sustain is vervolgens heel enthousiast aan de slag gegaan en heeft een aantal bedrijven uit de regio bij elkaar gebracht op 8 mei 2014. Tijdens de brainstormsessie is de volgende top 5 ontstaan.

Top 5 van ZW & M Nederland:

Opties	Relevantie	Kosten/baten
Meten monitoren vervoersmiddelen	10	7,5
Communiceren: informeren	9	10
Directie voorbeeld gedrag	9	9
Communiceren: Activeren	9	8
Start-stop systeem	9	8

3. Presentatie VVCR Het Nieuw Rijden, Henk-Jan Elberts

Samen reduceren van brandstof, dat is belangrijk en daar gaat het om. VVCR is als rijtschool begonnen met de slipcursussen (oorspronkelijk in Zwitserland begonnen). Daarna is er een verschuiving gekomen naar de openbare wegtrainingen. Eigenlijk was VVCR te vroeg in Nederland met Het Nieuwe Rijden. Tegen een transportbedrijf dat met schakelauto's rijdt zeggen dat ze beter over kunnen gaan op een automaat, werd niet gewaardeerd. Hier stonden bedrijven nog niet voor open.

Veel mensen rijden een auto waar eco op de achterkant staat en dat is vaak ook het enige eco wat er aan is. Een auto is pas eco wanneer er ook wordt gereden volgens het nieuwe rijden. Henk-Jan benoemd code 95, hij is wel voorstander maar vindt het beter dat dit afgeschaft wordt, omdat het verplicht is en veel bedrijven staan onder (financiële) druk en doen het dan alleen omdat het verplicht is maar wel voor een minimaal bedrag. VVCR is in gesprek met de CBR, omdat zij het belangrijk vinden om bij de bron te beginnen, als de 18 jarigen het goed leren, is dat al een hele stap.

Wat weten de deelnemer al over Het Nieuwe Rijden? Wat Henk-Jan opviel bij Mourik is dat er oplaadpunten zijn en dat de auto's goed geparkeerd staan. Iedereen vindt het belangrijk om het verbruik te monitoren, daar begint het. Hier heeft VVCR een tool voor. Ook met een vergelijkingsmogelijkheid met collega's en met andere bedrijven. Monitoren is belangrijk, maar daar is draagvlak voor nodig bij de medewerkers, zij zullen de kilometers moeten invullen. VVCR is er achtergekomen dat Blackbox het beste systeem is, maar die kost het meeste.

Het is niet alleen brandstofbesparing maar ook minder kosten aan schades. Het woord brandstofbesparing roept aversie op, maar als je praat over sneller en veiliger op je werk en bij klanten komen, dan gaat het leven en hebben de mensen er oren naar.

Doelstellingen van Het Nieuwe Rijden:

- Rijstijl aanpassen aan huidige techniek. Veel auto's hebben eco op de auto staan, maar dat is ook alles, ze passen hun rijstijl er niet op aan.
- Brandstofbesparing / Milieu
- Veiligheid

Veiligheidszone creëren om je auto heen, auto zelf is zone 2. Zone 1 is de ruimte om je auto, die creëer je zelf. Voor de auto kan jezelf regelen, door afstand te houden, achter de auto is lastiger. Dit wordt de kreukelzone genoemd.

Er zijn mensen die de cursus volgen met het idee dat de cursus het autorijden leuker maakt, maar dit zal niet altijd opgaan. In het begin zal het minder leuk worden, want je moet weer gaan nadenken over het autorijden. Niet op het moment van de auto starten, maar een dag van te voren. Bijvoorbeeld: wat voor weer wordt het. Sommigen gebruiken deze reden bij schade: het was plotseling glad, maar dat bestaat meteorologisch niet. Vanmorgen was het mistig, dit was gister al opgegeven. Hier kon Henk-Jan rekening mee houden vanmorgen toen hij in de auto stapte naar Groot-Amers.

Het Nieuwe Rijden zal op een gegeven moment automatisch gaan, maar soms komt ons oude menselijk gedrag weer naar boven komt, bijvoorbeeld wanneer het toch opeens slecht weer is en het was niet voorspeld, of toch file terwijl wij er niet op gerekend hadden. Of wanneer we denken te laat te komen. Dan kun je beter van te voren bellen dat je waarschijnlijk wat later bent, want dan rij je rustiger en is de kans groot dat je toch op tijd komt. Dit kun je beter doen dan wanneer je niet van te voren belt. Dan zul je er alles aan doen om er wel op tijd te komen, en zal waarschijnlijk alles tegenzitten en dat kost veel stress en moeite.

Draagkracht is belangrijk: de juiste beslissing nemen over het aanschaffen van een auto. Wat is het doel van het autogebruik? Dat is een essentiële vraag en dit voorkomt teleurstelling tijdens het gebruik van de nieuwe auto.

Veiligheid staat voorop! Veiligheid gaat voor zuinig rijden (eco-driving).

De helft van alle autoverplaatsingen in Nederland is 7 kilometer. Deze ritten kunnen vaak gecombineerd worden en het zou beter zijn om voor deze afstanden de fiets te pakken.

De tips:

- Motor uitzetten: Start-stop systeem;
- Schakelen tussen de 2.000 - 2.500 toeren 'indien mogelijk'. Met inhalen zal dit niet opgaan. Kan spelen met de techniek, computer geeft zelf een beetje gas bij, zodat de motor in de beste toerental gaat rijden.

Elektrisch rijden: ervaring van Henk-Jan is dat de Opel Ampera een goede en zuinige auto is, maar deze is niet veilig, er zitten enorm veel dode hoeken in deze auto. Rendement is afhankelijk van verschillende factoren zoals het weer, de route, de snelheid etc. We zijn gewend geraakt dat we een auto krijgen van de zaak, terwijl het doel vergeten wordt.

- Bandenspanning is heel belangrijk, hoe beter op spanning hoe veiliger en zuiniger het is: 0,2 bar meer dan aangegeven is volgens Henk-Jan beter en kan prima.
- Airco kan een besparing opleven van 20 - 25%.
- Achterruitverwarming 4%.
- Uitlaten rollen in de versnelling, niet de koppeling in trappen.

4. Pauze

5. Korte uitleg over de CO₂ Prestatieladder

Uitleg over de onderdelen van de prestatieladder door Gerda de Raad

6. Brainstorm doel, verwachte resultaten en acties

Het is een win-win situatie: brandstof besparing en voldoen aan de CO₂ Prestatieladder.

Discussie over het doel van dit initiatief:

- Geert Jan Prins: het is goed om de focus op brandstofreductie te houden, maar het is ook breder, het gaat om zakelijke mobiliteit.
- Vanuit de deelnemers: zakelijke mobiliteit is erg verschillend per bedrijf.
- André Baars en Cora de Groot: wat je ziet is dat er het gunningsvoordeel geen verschil meer maakt, omdat veel bedrijven al op niveau 5 van de CO₂ Prestatieladder zitten, maar dat je het

moet hebben. Als je het certificaat niet hebt, mag je niet mee doen. Dit mag niet volgens de aanbestedingsregels, maar dit is wel de praktijk.

- André Baars: keuzes zoals dat bij verre werken de medewerkers in de kost gaan worden snel terugverdiend omdat het personeel fitter is en meer betrokken bij het project.
- Opmerking vanuit de deelnemers: het initiatief is breder dan brandstofverbruik, het gaat dus ook om veiligheid, besparing op banden, slijtage en schade.
- Bewustwording en monitoren is de kern: daar begint het mee, dit veroorzaakt brandstofbesparing.
- Is het een mogelijkheid om bewustwording uit te drukken in cijfers, zodat dit de doelstelling wordt. Een soort Succesfactor! Meerdere deelnemers lijkt het leuk om dit vast te leggen in een nulmeting en het dan over paar jaar weer te toen, kijken of het verbeterd is.
- Brandstofverbruik gaat samen met het gedrag van onze mensen in combinatie met de bewustwording van de medewerkers.
- Conclusie: er zijn drie kernwoorden voor het PVA: voorbeeld gedrag moet er ook zijn (leiderschap), bewustwording en reductie van brandstofverbruik.
- Nog een kleine discussie over brandstofverbruik, de voorkeur is toch om dit algemener te trekken naar energieverbruik. Maar de focus zal blijven op brandstofverbruik.
- Voorstel doelstelling: Bewust en verantwoord energieverbruik.
- Onder verantwoord verstaan we: doen wat in je mogelijkheid ligt en dat is je verantwoording.

- Will2Sustain komt met een opzet Plan van Aanpak die de volgende keer verder ingevuld kan worden.
- Acties: Nulmeting - enquête opstellen eventueel met expertise . Dit hoeft niet langer te zijn dan een vragenlijst van 10 vragen. W2S en Cora de Groot komen met een voorstel.
- Internet publicaties is een verplichting. W2S en Cora de Groot komen met een voorstel voor een document om te publiceren.

5. Volgende afspraak

Volgende afspraak zal zijn op donderdag 2 april 2015, weer om 8.30 uur. Alle deelnemers zijn welkom bij AA lease in Dordrecht.

6. Afsluiting 11.30 uur

2e bijeenkomst websitepublicatie

Inspirerende 2de bijeenkomst 'Samen Reduceren van Brandstofverbruik' in Zuidwest & Midden Nederland.

Dertien aannemers uit de bouw- en GWW- sector en toeleveranciers van deze sector zijn op donderdagochtend 13 november bij elkaar gekomen om deel te nemen aan het sectorinitiatief 'Samen Reduceren van Brandstofverbruik'. De bijeenkomst werd gehouden bij Mourik te Groot-Amers. Will2Sustain en Mourik zijn de initiators van dit sectorinitiatief.

De ochtend bestond uit vier delen:

- Een kennismakingsronde;
- Een presentatie over het ontstaan van het initiatief en het verloop van een soortgelijk initiatief in de Regio Noordoost Nederland verzorgd door Gerda de Raad van Will2Sustain;
- Een presentatie over Het Nieuwe Rijden verzorgd door Henk-Jan Elberts van VVCR; en
- Overleg over de vormgeving en het vervolg van dit sectorinitiatief.

Het initiatief richt zich op het bereiken van concrete resultaten voor wat betreft bewustwording bij het eigen personeel, de technische maatregelen die genomen kunnen worden, en het tonen van leiderschap door bijvoorbeeld voorbeeldgedrag te tonen en proactief te investeren in de energiereductie.

Het initiatief gaat vanaf heden als volgt heten: 'Bewust en verantwoord omgaan met energie'. De eerste actie is om een nulmeting te houden onder het personeel over hoe bewust de werknemers zijn over energieverbruik binnen het bedrijf.

Alle deelnemers zijn enthousiast en willen aangesloten blijven bij het initiatief. De volgende bijeenkomst zal gehouden worden bij AA Lease in Dordrecht op 2 april 2015.

Graag neemt Will2Sustain van de gelegenheid gebruik om Mourik hartelijk te danken voor de gastvrijheid, de sprekers voor hun inspirerende en boeiende bijdragen en de deelnemers voor hun actieve betrokkenheid.

1e bijeenkomst verslag

Notulen keteninitiatief Zuidwest Nederland

Datum: 8-5-2014

Start: 09:30 uur

Aanwezig: Dik den Hartog (Den Hartog B.V.), Cora de Groot (Mourik Groot-Ammer B.V.), André Baars en Lennart van Wijlen (C.M. Baars & Zn B.V.), Marcel Pomper (Xylem Water Solutions), Geert Jan Prins en Christiaan Rooseboom (Will2Sustain).

1. Introductie aanwezigen: de deelnemers hebben zich kort geïntroduceerd.

2. Introductie Geert Jan

Ontstaan initiatief: Het is eigenlijk begonnen in Noordoost Nederland, door een samenkomst van bedrijven die geen aansluiting konden vinden bij bestaande keteninitiatieven. Daartoe heeft Will2Sustain het keteninitiatief Noord Oost Nederland opgezet om samen te werken aan brandstofbesparing. Door enthousiasme van verschillende partijen, is er nu ook in Zuid West/ Midden Nederland dit initiatief, bedoeld voor bedrijven die al bezig zijn met verduurzaming en voor wie brandstofverbruik een relevant en significant MVO thema is.

Doel van het initiatief: Het doel van het initiatief moet het gezamenlijk reduceren van de CO₂-uitstoot zijn door het besparen van brandstof. Dit door het uitwisselen van ervaringen en het delen van kennis. Zo kunnen organisaties van elkaar leren en elkaar ondersteunen in het bereik van doelen. Ook zullen er regelmatig sprekers uitgenodigd worden. Het is de bedoeling dat er in de toekomst door de gezamenlijke deelnemers concrete doelen gesteld worden en dat er afspraken gemaakt worden om deze doelen na te komen. Het Keteninitiatief moet geen vrijblijvende zaak worden.

Verwachtingen van het initiatief: Geert Jan geeft aan dit een startoverleg is en laat een lijst met bedrijven zien die benaderd zijn en die wellicht de volgende keer aansluiten. Ook is het de bedoeling dat er op de volgende bijeenkomst al een spreker uitgenodigd wordt ten aanzien van een thema. De bijeenkomsten zullen prioritair gericht zijn op het terugdringen van CO₂ uitstoot door het besparen op brandstofverbruik.

Doelstelling: het door het delen van kennis, uitwisselen van ervaringen en nemen van maatregelen samen op brandstof besparen en daarom het reduceren van CO₂ uitstoot en brandstofkosten.

Frequentie: de deelnemers geven aan dat 2 á 3 keer per jaar voldoende is.

Deelname andere partijen: meer deelnemers zeer zeker gewenst is om een relevant initiatief te kunnen zijn. De partijen geven aan bij voorbaat geen andere partijen uit te willen sluiten. De deelnemers denken na over eventuele andere organisaties die zouden kunnen aansluiten bij dit initiatief. De uitnodiging van partijen is de verantwoordelijkheid van W2S.

Sprekers: Genoemde namen: VVCR over *het nieuwe rijden*; Rietveld; TKD (Technische Contact Data) gespecialiseerd in zuinig draaien; Kees Harrewijn van Brandstofanalyse. Sprekers worden in principe niet voor een vergoeding uitgenodigd, maar op vrijwillige basis. Het spreken voor een keteninitiatief met daarin verschillende organisaties die actief zijn op het gebied van duurzaamheid en brandstofverbruik is voor de meeste sprekers een goede gelegenheid om het netwerk uit te breiden.

PR

Deelnemende partijen worden geacht hierover iets op hun website te plaatsen. Voor de bedrijven die al CO₂ prestatieladder gecertificeerd zijn, is dat al een verplichting.

Kosten

Bij het keteninitiatief van Noord Oost Nederland, worden de kosten evenredig verdeeld over de deelnemers, dat is ook de bedoeling voor dit keteninitiatief. Bij het keteninitiatief in Noord Oost Nederland waren de kosten voor de 1ste bijeenkomst ongeveer 200,- per deelnemer. De kosten zitten in de voorbereiding, verslaglegging en daarmee uren van Will2Sustain. Naarmate er meer deelnemers aan het initiatief deelnemen wordt het initiatief vanzelfsprekend goedkoper voor de deelnemers.

4. Ervaringen delen over brandstof besparingen

Tussen de deelnemers worden opties besproken voor het besparen van brandstof volgens het volgende schema:

Optie	Relevantie	Kosten/baten
Begrenzen van vrachtwagens	8	7
Begrenzen van busjes	8,5	7,5
Begrenzen van auto's	6	7,5
Metten monitoren vervoersmiddelen	10	7,5
Communiceren: informeren	9	10
Communiceren: Activeren	9	8
Prestaties belonen/beboeten	7	8,5
Investeren in zuiniger materieel		
<i>Kranen</i>	9	7
<i>Auto's</i>	8	7
<i>Busjes</i>	8	7
<i>Vrachtwagens</i>	9	6
Directie voorbeeld gedrag	9	9
Benutten fiscale voordelen	6	6
Start-stop systeem	9	8
Beter plannen	7	9
Toevoegingen brandstof	7	6
Technische maatregelen	8	7

Begrenzen: Begrenzen van vervoersmiddelen kan veel besparing opleveren. Zeker voor zwaarbeladen vrachtwagens.

Meten Monitoren: Het belang van goed registreren wordt door eigenlijk alle partijen onderkend. Dik den Hartog: heeft uit een monitoringprogramma geleerd dat de grootste besparing gerealiseerd kan worden door het gedrag van de chauffeur te beïnvloeden.

Communiceren: Cora: Bewust maken: Informeren en activeren.

Prestaties belonen: Sommige deelnemers doen dit al wel, anderen juist principieel niet.

Investeren in zuiniger materieel: het aanschaffen van zuiniger materieel is zeer relevant. Omdat de besparingen dermate groot zijn, overweegt Mourik zelfs om materieel eerder te vervangen. Baars sluit zich hierbij aan.

Voorbeeldgedrag Directie: De grootste besparingen kunnen volgens de deelnemers bereikt worden door het bereiken

Benutten fiscale voordelen: Baars en Den Hartog vinden het een verkeerde drijfveer om maatregelen te nemen. Cora en Marcel sluiten zich hier bij aan. Als voorbeeld wordt genoemd de hybride auto's: die volgens verschillende deelnemers bij lange na niet de gepretendeerde besparing op uitstoot schijnen te realiseren, maar waar wel belastingvoordelen op gegeven worden.

Start-stop systeem: Implementatie is lastig, omdat voor het uitvoeren van sommige werkzaamheden het nu eenmaal ondoenlijk is om elke keer de motor uit te zetten. Maar door reductie van aantal draaiuren is de onderhoudsinterval ook lager, waardoor er dubbelop bespaard wordt.

Beter plannen: Transportplanning is zeer belangrijk. Flexibiliteit van directie is belangrijk. Geert Jan legt uit dat het regionaal bundelen van afspraken niet alleen brandstofbesparing maar ook een tijdsbesparing oplevert en daarmee veel interne kosten bespaart.

Toevoegingen aan brandstof: Geen eenduidigheid over mogelijk voordeel deze maatregel.

Technische maatregelen: Als voorbeelden worden onder andere genoemd: smeermiddelen, gewicht, stroomlijnen, smering en bandenspanning.

5. Vervolg bespreken

Wat als allerbelangrijkste punt uit de brainstorm naar voren is gekomen: *Het belang van de gedragsverandering van de gebruikers.* De communicatie (informeren en activeren) is het allerbelangrijkste om een zo groot mogelijke besparing op te leveren. Het is de bedoeling dat er bij de volgende bijeenkomst gezamenlijke afspraken gemaakt worden om besparing op CO₂ uitstoot te realiseren.

6. Volgende afspraak

25 september, locatie: Mourik 8:30

Besproken is dat de volgende bijeenkomst er afspraken gemaakt worden, om samen op te trekken om brandstofverbruik terug te dringen.

7. Maatregelen per partij

Marcel gaat intern overleggen over het registreren van verbruik en CO₂ uitstoot

Baars: Persoonlijke doelstelling: Het goed registreren en monitoren het verbruik.

Geert Jan Prins: Eigen doelstelling, minder gebruik van eigen auto. Abonnement op Greenwheels om meer met OV te kunnen reizen.

Notulen worden gedeeld met aanwezigen. Andere partijen krijgen een verkort verslag.

Afsluiting

12.15 uur